

О. К. ЛЮБЧУК

доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри туризму

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

ORCID: 0000-0002-7450-4741

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИВАБЛИВІСТЮ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Проблема удосконалення механізму державного управління привабливістю туризму в Україні представлена у статті. Розглянута інструментальна складова механізму державного управління туризмом. Метою дослідження є удосконалення інструментального механізму державного управління туристичною привабливістю в Україні в умовах цифровізації. Інструментальна складова механізму державного управління показана в статті як сукупність принципів суб'єкта управління. Відзначена значущість принципів для системи управління. Зазначено вплив цифрових технологій на розвиток туристичної галузі. Впроваджені цифрові технології в сферу туризму призвели до надання послуг в нових форматах. В туристично-рекреаційній сфері з'явилися цифровий туризм та цифрова рекреація. Впровадження цифрових технологій потребує застосування інноваційних принципів в державному управлінні туристичною сферою. Принципи «Ефективність», «Доцільність», «Обґрунтованість», «Системність», «Сталість», «Децентризму», «Відкритість до радикальних змін», «Команди», «Екосистеми» віднесено до інноваційних принципів а наукових дослідженнях. Надана характеристика інноваційних принципів державного управління сферою туризму і рекреації. Для удосконалення інструментальної складової механізму державного управління туристично-рекреаційною сферою запропоновані принципи на основі закордонного досвіду. До даних принципів управління віднесено наступні принципи: «Оцінки ефекту від прийняття альтернативних рішень державними органами управління», «Корисність державних рішень як відображення публічної привабливості дестинацій», «Важливість інвестиційних проектів», «Сукупного впливу на бюджет розвитку туристично-рекреаційної сфери»; «Комплексності», «Детальний прогноз потоку відвідувачів по пунктах відправки, призначення та періоду часу»; «Комплексне і централізоване прийняття рішень з розвитку дестинацій», «Регулювання трудових ресурсів у зв'язку з сезонною зайнятістю», «Оцінка потоку різних категорій відвідувачів», «Координація розвитку з іншими галузями», «Раціональне використання діючих та організація нових дестинацій», «Регламентация основних чинників розвитку дестинацій».

Ключові слова: удосконалення, механізм державного управління, інструментальна складова механізму, принципи управління, цифрові технології, привабливість туризму.

О. К. LIUBCHUK

Doctor of Public Administration, Professor,

Head of the Department of Tourism State

Higher Educational Institution "Pryazovskiy State Technical University"

ORCID: 0000-0002-7450-4741

IMPROVEMENT OF THE INSTRUMENTAL COMPONENT MECHANISM OF THE TOURISM ATTRACTIVENESS STATE MANAGEMENT IN UKRAINE

The problem of improving state management mechanism of the attractiveness of tourism in Ukraine is presented in the article. The state tourism management mechanism instrumental component is considered. The study purpose is to improve the state management instrumental mechanism of tourist attractions in Ukraine in the digitalization conditions. The state management mechanism instrumental component is shown in the article as a management subject principles set. The principles significance for the management system is noted. The digital technologies impact on the tourism industry development is indicated. Digital technologies implemented in the tourism field led to the services provision in new formats. Digital tourism and digital recreation appeared in the tourism and recreation sphere. The digital technologies implementation requires the innovative principles application in the tourism sphere state management. The principles of «Efficiency», «Expediency», «Reasonability», «Systematicity», «Permanence», «Decentrism», «Openness to radical changes», «Teams», «Ecosystems» are classified as innovative principles and scientific research». The state management innovative principles characteristics in the tourism field and recreation are given. To improve the tourism state management mechanism instrumental component and recreation sphere, principles based on foreign experience are proposed. These management principles include the following principles: «Assessment of the alternative decision-making effect by state management bodies», «State decisions usefulness as a destinations public attractiveness reflection», «Investment projects importance», «Cumulative impact on the tourist and recreational sphere development budget»; «Complexity», «Visitors flow detailed forecast by points of departure, destination and time period»; «Complex and centralized decision-making

on the destinations development», «Labor resources regulation in connection with seasonal employment», «Different visitors categories flow estimation», «Development coordination with other industries», «Rational use of existing and new destinations organization», «The destination development main factors regulation»

Key words: *improvement, state management mechanism, mechanism instrumental component, management principles, digital technologies, attractiveness of tourism.*

Постановка проблеми

Туристична галузь є одним із секторів економіки, який здатний приносити найбільший дохід за умов сприяння його розвитку, пошуку шляхів його удосконалення відповідно до світових вимог та тенденцій, впровадження зарубіжного та вітчизняного досвіду спрямованого на підвищення туристичної привабливості України в умовах викликів та післявоєнний період, тому це потребує з'ясування можливостей удосконалення державного управління туризмом, зокрема його інструментальною складовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

До теоретичних передумов даної проблеми можна віднести дослідження таких вчених, як Е. В. Фролова, Е. Е. Кабанова, Л. Н. Нещадим, С. В. Тимчук, що присвячені проблемі розвитку туристичної привабливості; А. А. Моца, С. М. Шевчук, Н. М. Серeda – перспектив післявоєнного відновлення і розвитку туризму в Україні; В. В. Бурегга, В. П. Коваленко, Н. Р. Нижник, О. Ю. Оболенський, В. М. Олуйко – принципам державного управління та ін.

Формулювання мети дослідження

Мета дослідження полягає у з'ясуванні принципів управління як складової інструментального механізму державного управління туристичною привабливістю для його удосконалення в Україні на основі цифровізації сфери обслуговування та впровадження зарубіжного досвіду.

Виклад основного матеріалу дослідження

В наукових дослідженнях інструментальна складова механізму державного управління розглядається як сукупність принципів та методів управління, які використовуються суб'єктом управління [1]. Принцип управління розуміється та визначається по-різному: як закономірності, як відносини, взаємозв'язки, керівні засади, на яких ґрунтується його організація і здійснення [2].

Якщо зміни відбуваються на суб'єктивних поглядах і відхиляються від того чи іншого принципу в управлінні, зокрема в державному управлінні, регіональному управлінні, на рівні місцевого самоврядування, управлінні організацією, управлінні певним сектором економіки (в тому числі туризмом), це може призвести до деформації системи управління.

Розвиток сучасного туризму і рекреації відбувається в умовах цифровізації економіки, впровадження цифрових інновацій, цифрових технологій в сферу обслуговування. Зростання інформаційних та віртуальних технологій призвело до появи цифрового туризму, цифрової рекреації, що являє собою використання цифрових інструментів і технологій для підготовки, організації, контролю та розваг в туристично-рекреаційній сфері.

Впровадження цифрових інновацій в сферу туризму призвели до надання послуг в нових форматах: електронне бронювання; електронні квитки; електронні візи; електронні продажі.

До цифрових технологій, які запроваджуються в туристичну сферу, для підвищення її привабливості на зараз дослідники відносять «Big Data»; «blockchain»; «Штучний інтелект»; «Мобільні додатки»; «Технології віртуалізації»; «Інтелектуальні роботи»; «Інтернет речей»; «Цифрові додатки. Можуть існувати певні обмежуючі чинники використання цифрових технологій, основними з яких є: їх висока вартість, відсутній або слабкий Інтернет-зв'язок, недосконалість законодавства, відсутність окремих технологій, відсутність державної підтримки їх впровадження та інші [3].

Для сьогодення є характерним формування інноваційних принципів державного управління сферою туризму. Управління на різних рівнях впровадженням цифрових інновацій в сферу туризму повинно базуватися на таких виокремлених принципах: «Ефективність», що передбачає порівняння вигод і витрат від впровадження інновацій; «Доцільність», який спрямований на впровадження таких нововведень, які мають бути корисними та потрібними; «Обґрунтованість»: потрібно обґрунтувати необхідність, потребу в інноваціях; «Системність»: цифрові технології мають впроваджуватися в різні сфери; «Сталість»: інновації повинні приносити корисний економічний, екологічний та соціальний ефекти; «Децентризму»: при розробці продуктів або послуг ставлять себе на місце клієнта; «Відкритість до радикальних змін»: швидка адаптація персоналу до змін во навколишньому середовищу, що проявляється в креативному, гнучкому, нестандартному мисленні, змінах у бізнес-моделях, у технологіях, структурах; «Команди»: більший успіх та взаємодія досягається завдяки командній роботі; «Екосистеми»: будь-яка інноваційна діяльність, яка забезпечує конкурентні переваги туристичної компанії, повинна зберігати екосистему.

У середньому 60,5% українського населення користуються онлайн послугами з організації дозвілля та туризму. Зазначено, що найбільш використовуваними новітніми цифровими технологіями, які виступають в якості основи

цифровізації туристичної діяльності є Big Data, blockchain, штучний інтелект, Інтернет речей, мобільні пристрої. Одним із факторів, що сприяє упровадженню цифровізації в сферу туризму, є доступність та вміння населення працювати в Інтернет-середовищі [4].

До особливостей сучасного етапу розвитку сферою туризму в Україні слід віднести наступне: необхідність пошуку нових альтернатив існування та розвитку туристичної галузі в умовах війни та післявоєнному відновленні; використання VR та AR технологій в туристично-рекреаційному бізнесі; впровадження технології доповненої реальності; застосування технології геолокації; розробка мобільних додатків для платформ Android та iOS; представлення об'єктів археологічної спадщини, пам'яток архітектури та природних пам'яток у вигляді 3D-моделі та супроводження їх додатковою текстовою інформацією [5]; розвиток цифрової культури в процесі підготовки фахівців спеціальності 242 Туризм і рекреація, де під цифровою культурою розуміють певний набір принципів та цінностей корпоративної культури; процес трансформації туристичної компанії в цифрову обов'язково повинен включати набуття нових цифрових та комунікативних знань, вмінь, навичок, досвіду та компетентностей.

Відновлення на початковому етапі після війни сфери обслуговування можливо за умов: активізація внутрішнього регіонального туризму; отримання інформації про туристичні та рекреаційні послуги; функціонування туристичних, релігійних, санаторно-курортних, рекреаційних, дозвіллевих закладів, центрів, локацій, комплексів, місць для відпочинку; доступність туристичної інфраструктури в регіоні; відновлення роботи туроператорів та турагенств; розвиток взаємодії між турагенствами та рекламними агенствами; розробка та впровадження програм розвитку туризму та культури в регіоні, контроль за їх виконанням та ін.

До війни констатувався досить низький рівень державного менеджменту: у сфері охорони та збереження культурних об'єктів; просуванні культурно-рекреаційного бренду національної спадщини; з двадцяти тисяч пам'яток архітектури та містобудування України кожна десята пам'ятка потребує негайного втручання реставраторів; близько мільйона одиниць зберігання музейних цінностей на сьогодні також потребують реставраційних робіт [6].

Для вирішення проблем туристичної привабливості в Україні відносять відродження і збереження об'єктів історико-культурної спадщини, що потребує вирішення низки завдань в післявоєнний період: розробити збалансовану довготривалу регіональну програму розвитку пам'ятоохоронної сфери; створити чіткі законодавчі гарантії щодо забезпечення прозорих умов здійснення передачі в оренду, концесію чи приватну власність об'єктів історико-культурної спадщини; залучення стратегічних інвесторів, здатних забезпечити належний рівень охорони та збереження історичних пам'яток і перетворення їх в об'єкти туристичної інфраструктури; створення ефективної системи контролю за належним рівнем збереження інвесторами історичних пам'яток; встановлення більш жорсткої адміністративної і навіть кримінальної відповідальності в разі пошкодження, руйнування історичних пам'яток чи використання їх не за призначенням [7].

Стратегічні та програмні цілі державного управління туристичною галуззю обумовлюються наступними чинниками: рівень розвитку економіки країни; наявність унікальних природних та історико-культурних туристичних ресурсів; використання потенціалу національного туристичного ринку; доступність туристичних ресурсів для внутрішніх та в'їзних туристів; підвищення ролі країни на міжнародному туристичному ринку; збільшення масштабів інвестицій у туристичну галузь; рівень розвитку держави; підвищення ролі туризму в економіці тощо.

Досвід цифровізації державного управління розвитком туристично-рекреаційної сфери в інших країнах свідчить, що даний напрямок може сприяти підвищенню обсягів надходжень в бюджет країн іноземної валюти. Впровадження даних інновацій в державне управління розвитком сфери обслуговування повинно базуватися на статистичних дослідженнях проблем; розробці нових моделей та алгоритмів державного управління щодо розвитку туристично-рекреаційної сфери з врахуванням закордонного успішного досвіду; особливостей стану функціонування даної дестинації; можливостях залучення інвестицій та засобах виміру економічної ефективності.

Для удосконалення інструментальної складової механізму державного управління туристично-рекреаційною сферою пропонуються наступні принципи на основі закордонного досвіду:

Ізраїлю – принцип «Оцінки ефекту від прийняття альтернативних рішень державними органами управління»;

Туреччини – принципи «Корисність державних рішень як відображення публічної привабливості дестинацій», «Важливість інвестиційних проектів», «Сукупного впливу на бюджет розвитку туристично-рекреаційної сфери»;

Держав регіону Тихого океану – принципи «Комплексності, починаючи з місця відправки обслуговування відвідувачів», «Детальний прогноз потоку відвідувачів по пунктах відправки, призначення та періоду часу»;

Болгарії – принцип «Комплексне і централізоване прийняття рішень з розвитку дестинацій»;

Південної Адріатики – принципи «Регулювання трудових ресурсів у зв'язку з сезонною зайнятістю», «Оцінка потоку різних категорій відвідувачів», «Координація розвитку з іншими галузями»;

Польщі – принцип «Раціональне використання діючих та організація нових дестинацій»;

Франції – принцип «Реєстрація основних чинників розвитку дестинацій».

В Ізраїлі цифровізація державного управління розвитком туристично-рекреаційної сфери затребувала застосування також таких принципів: «Збільшення обсягів іноземної валюти, яка надходить у країну завдяки туризму, та її частки в доходах бюджету»; «Максимальної економії ресурсів в розвитку місцевого туризму»; «Кількісної оцінки ефекту від альтернативних рішень державних органів»; «Врахування мультиплікативного ефекту від

збільшенням витрат відвідувачів дестинацій»; «Вияву дестинацій, які є перспективними для спрямування витрат»; «Визначення потенційного попиту на туристично-рекреаційні послуги»; «Підвищення вартості еквівалента доданого галуззю обсягу іноземної валюти в умовах обмежень місцевих чинників»; «Використання тільки наявних споруд»; «Підготовки кваліфікованої робочої сили»; «Сформованої структури дестинацій»; «Екзогенних прогнозів у різних припущеннях як інформаційна база визначення попиту» [5].

Якщо державні органи управління творчо та нестандартно використовують теоретичні підходи щодо наукових досліджень та постійно впроваджують нові засоби адаптації до динамічних умов ринкової економіки, удосконалюють принципи управління, то це є передумовою для створення «привабливості» дестинацій з туристичною або рекреаційною метою.

Висновки

Таким чином, удосконалення інструментальної складової державного управління сферою туризму в умовах цифровізації економіки можливо завдяки застосуванню таких принципів управління, як: принципу «Ефективність», принципу «Доцільність», принципу «Обґрунтованість», принципу «Системність», принципу «Сталість», принципу «Децентризму», принципу «Відкритість», принципу «Команди», принципу «Екосистеми».

Список використаної літератури

1. Амелницька О.В. Механізми в системі управління виробничо-господарською діяльністю локальних електричних мереж. *Інновації в державному управлінні та місцевому самоврядуванні*: зб. праць Донецького державного університету управління. Донецьк, 2007. Т. 8, вип. 88. С. 11–19.
2. Державне управління та державна служба: словник-довідник / уклад. О.Ю.Оболеньський. Київ: КНБУ, 2005. 480 с.
3. Ільницька-Гикавчук Г.Я. Роль цифрових платформ в зростанні туристичного бізнесу. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021, № 6. Том 1, с. 232–234. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/01/en-2021-6t1-38.pdf> (дата звернення: 06.03.2023).
4. Кожухівська Р.Б., Непочатенко В.О. Digital-технології як основа розвитку туристичної діяльності в Україні. *Економіка та держава*. 2020, № 7. с. 93–98. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4694&i=12> (дата звернення: 13.01.2024).
5. Крапівіна Г.О., Марченко І.Ф. Віртуалізація в туристично-рекреаційній сфері: навч. посібник з дисципліни «Інновації в туризмі (Віртуалізація туризму)» для здобувачів вищої освіти рівня «магістр» спеціальності 242 «Туризм і рекреація» всіх форм навчання. Дніпро: ПДТУ, 2023. с.
6. Дутчак О.І. Вплив туризму на охорону історико-культурних пам'яток: досвід і перспективи. URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/35> (дата звернення: 24.12.2023).
7. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону: монографія / за заг. ред. В.Г.Герасименко. Одеса: ONEU, 2016. 262с. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5474/1/%D0%9E%D1%86%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B0%20%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE-%D1%80%D0%B5%D0%BA%D1%80%D0%B5%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BF%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%B%D1%83%20%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%96%D0%BE%D0%BD%D1%83.pdf> (дата звернення: 24.12.2023)].

References

1. Amelnytska O.V. (2007) Mekhanizmy v systemi upravlinnia vyrobnycho-hospodarskoii diialnistiu lokalnykh elektrychnykh merezh. [Mechanisms in the management system of production and economic activity of local electric networks]. *Innovatsii v derzhavnomu upravlinni ta mistsevomu samovriaduvanni*: zb. prats Donetskoho derzhavnoho universytetu upravlinnia. T. 8, vyp. 88. pp. 11–19. Donetsk [in Ukrainian].
2. Derzhavne upravlinnia ta derzhavna sluzhba: slovnyk-dovidnyk (2007) / Uklad. Obolenskyi O.Yu. [Public administration and public service: a reference dictionary] Kyiv: KNBU [in Ukrainian].
3. Ilnytska-Hykvachuk H.Ya. (2021) Rol tsyfrovyykh platform v zrostanti turystychnoho biznesu. [The digital platforms role in the tourism business growth]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu.*, № 6. Tom 1, pp. 232–234 [in Ukrainian].
4. Kozhukhivska R.B., Nepochatenko V.O. (2020) Digital-tekhnologii yak osnova rozvytku turystychnoi diialnosti v Ukraini. [Digital technologies as a basis for the tourism development in Ukraine]. *Ekonomika ta derzhava.*, № 7. pp. 93–98 [in Ukrainian].
5. Krapivina H.O., Marchenko I.F. (2023). Virtualizatsiia v turystychno-rekreatsiinii sferi: navch. posibnyk z dysypliny «Innovatsii v turyzmi (Virtualizatsiia turyzmu)» dlia zdobuvachiv vyshchoi osvity rivnia «mahistr» spetsialnosti 242 «Turyzm i rekreatsiia» vsikh form navchannia. [Virtualization in the tourism and recreation sphere: education. manual on the discipline "Innovations in tourism (Virtualization of tourism)" for higher education students at the "master's" level, specialty 242 "Tourism and recreation" of all education forms]. Dnipro: PDTU.
6. Dutchak O.I. (2013). Vplyv turyzmu na okhoronu istoryko-kulturnykh pam'iatok: dosvid i perspektyvy. [The tourism impact on the historical and cultural monuments protection: experience and prospects]. URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/35>.
7. Otsinka turystychno-rekreatsiinoho potentsialu rehionu: monohrafiia (2016) [The tourist and recreational region potential assessment : monograph] / za zah. red. V.H. Herasyenko. Odessa: ONEU.